

EØS – refleksjoner om en avtale

2024-06-10

Optional[© Klassekampen]

Alle artikler er beskyttet av lov om opphavsrett til åndsverk. Artikler må ikke videreformidles utenfor egen organisasjon uten godkjenning fra Retriever eller den enkelte utgiver.

Les artikkelen ved å klikke her.

18 Meninger

Mandag 10. juni 2024

Klassekampen

Kronikk & debatt

OVERHØRT

”Hvor er Dagfinn Høybråten når vi trenger ham?
Thorbjørn Brook Steen i VG

”Stort sett alle «tradwives», nynazister eller ei, er bløffmakere.
Lasse Josephsen i Aftenposten

”Andre «tradwife»-influencere, ikke minst de som ikke er hvite, har også stusset over hvorfor de blir lempet inn med genocidale nazitrekker. Men det er disse kvinnene, som kanskje bare er moderat konservative og liker å kle seg ut på Instagram, som invaderer festen, ikke omvendt. Nynazistene var her før dem.
Lasse Josephsen

”Matematikere er som filosoffer, det er veldig kjekt å ha.
Fredrik Gade til Morgenbladet

”For min del tenker jeg dette: Fri og bevare meg for moralistiske snurpetryne. Gi meg ekte mannfolk og ekte kvinnfolk rundt Kongens bord.
Jenny Klinge i Nettavisen

”Er du skolepolitiker og har et tiltak du vil innføre for å løse et problem du tror at finnes i norsk skole? Ta deg en bolle!
Simen Spurkland i Aftenposten

DELTA I DEBATTEN

Ønsker du å bidra til debatten?
Vi har flere flater i visse for innsendte tekster.
debatt@klassekampen.no

Kronikk: Maks 5000 tegn med mellomrom.
Debatt: Maks 3000 tegn med mellomrom.
Replikk/kort innlegg: 1000–2000 tegn.

Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innlegg. Innsenderens epostadresse inkluderes med mindre man reserverer seg mot dette. Klassekampen honorerer normalt ikke innsendt stoff. Vi trykker kun innlegg som sendes eksklusivt til oss. Alt som trykkes i papiravisen publiseres også på klassekampen.no.

KRONIKK

Tredveåringen EØS-avtalen har fått sin egen NOU. Hvilket handlingsrom har vi egentlig?

EØS – refleksjoner om en avtale

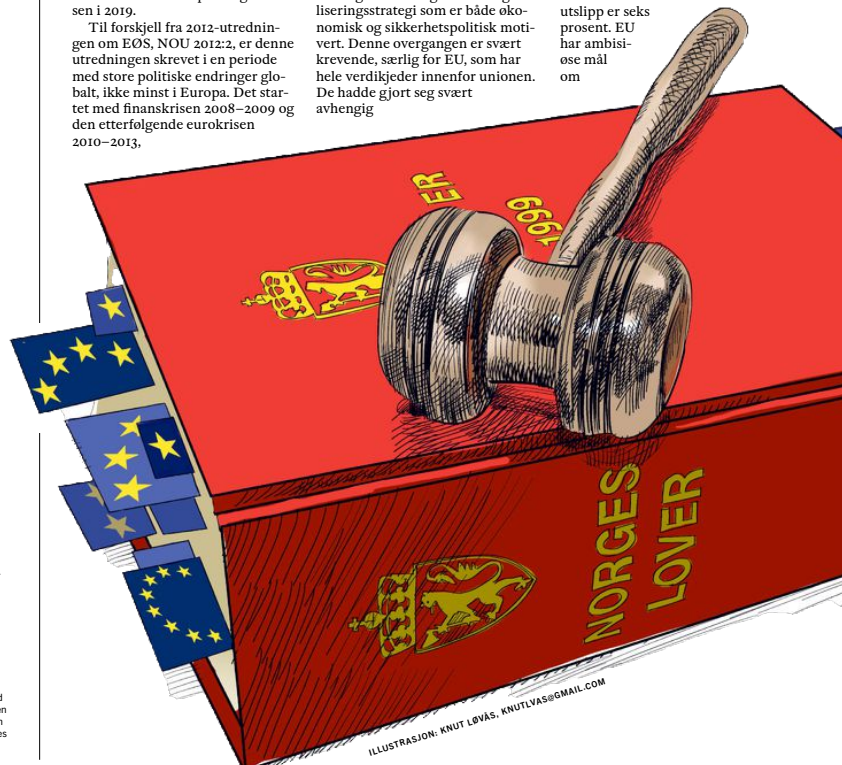
I mai 2022 satte regjeringen ned et utvalg for å utrede ulike forhold rundt EØS-avtalen. NOU-en ble levert 11. april 2024. Utgangspunktet for utredningen var Fellesforbundets vedtak om utredning av alternativer til EØS på kongressen i 2019.

Til forskjell fra 2012-utredningen om EØS, NOU 2012:2, er denne utredningen skrevet i en periode med store politiske endringer globalt, ikke minst i Europa. Det startet med finanskrisen 2008–2009 og den etterfølgende eurokrisen 2010–2013,

og migrasjonskrisen høsten 2015 som kulminerte i Brexit-avstemningen juni 2016 og Storbritannias utreden av EU i januar 2020. Endringene skjøt videre fart med koronakrisen 2020–2022 og energikrisen som ble forsterket med Russlands invasjon av Ukraina. Det har gjort at EU og Vesten har gått fra en globaliserings- til en deglobaliseringsstrategi som er både økonomisk og sikkerhetspolitisk motvert. Denne overgangen er svært krevende, særlig for EU, som har hele verdikjeder innenfor unionen. De hadde gjort seg svært avhengig

av Russland, for råvarer og energi, og Kina, både som eksportmarked og for import av billige og til dels strategiske industrivarer.

Oppå dette har det skjedd et taktiske i EU's klimapolitikk som vil bety store og uvisse endringer både for samfunnet og økonomien. EU's andel av verdens utslipp er seks prosent. EU har ambisiøse mål om

ILLUSTRASJON: KNUT LØVÅS, KNUTLVAS@GMAIL.COM

klimakutt og er i ferd med å omregulere de fleste politikkområder. Dette kommer ikke uten kritikk, og EUs omstilling ser foreløpig i ut til å redusere konkurransekraft og levestandard i unionen sammenlignet med Kina og USA. EUs strategier vil derfor trolig ikke ligge fast framover, noe vinterens respons på bondeopprørene i EU viste. Tilpasninger til EUs strategi kan derfor vise seg å bli et bevegelig mål det er vanskelig å forholde seg til.

EU har videre store utfordringer med å henge med i det globale kappløpet om framtidens industri, og sikre konkurransevne i forhold til Kina og USA. EUs økonomi er i dag om lag 65 prosent av USAs økonomi (målt i dollar), mens den var 91 prosent så sent som i 2013. Kina har også passert EU og er blitt verdens nest største økonomi.

Dette tilsier at Norge, som har egne lange verdikjeder som i stor grad komplementerer EU, må vurdere nøye hvor hensiktsmessig det er å slutte seg til ulike strategier og samarbeid. EØS er en økonomisk avtale, og dette taler for å ha en størst mulig fleksibilitet innenfor den rammen og i størst mulig grad holde seg til formelt samarbeid om det som EØS-avtalen innebærer, nemlig tilslutning til Det indre markedet.

De to største økonomiene i Vest-Europa utenfor EU, Norge og Sveits, har greid seg godt relativt til EU. Ser vi på BNP per person i 1994, var denne da 1,7 ganger høyere i Norge enn i EU og 2,5 ganger høyere i Sveits. I 2022 var det samme tilfellet for Sveits, med 2,5 ganger, mens Norge var økt til 2,9 ganger, dette til tross for at folketallsveksten i hele perioden har vært vesentlig høyere i både Sveits og Norge enn i EU. BNP totalt sett har fra 1994 til

2022 økt med 230 prosent i EU, 270 prosent i Sveits og 450 prosent i Norge, ifølge Verdensbankens database.

Flertallet i utvalget ønsket å øke eller fortsette samarbeidet på endel områder som EØS-avtalen ikke omfatter, som for eksempel klima og forsvar. Her har undertegnede ulike mindretallsmerknader om å begrense omfanget i utvidelse av samarbeidet til det som er EØS-avtalens hensikt: tilgang til det indre markedet og da et økonomisk samarbeid i lys av at EØS er en økonomisk avtale. Dette skyldes ikke minst at det både for EU og Norge er knyttet mye usikkerhet til

framtidens energi og industri, klimapolitikk og miljøreguleringer, der Norges utgangspunkt på en rekke områder er forskjellig fra EU. Vi bør spille på Storbritannia og Sveits i en europapolitikk som er bredere

enn EU. Det vil også gi oss et bedre utgangspunkt for folkestyre, økonomisk utvikling og utenriks- og forsvarspolitik. Det er uansett klokt av EFTA-landet Norge å ha gode handels- og politiske forbindelser med land som er organisert i EU og utenfor, samtidig som vi tar vare på handlefriheten.

Mandatet til NOU-en var ikke å finne alternativer til EØS-avtalen, hverken i form av medlemskap eller ulike løsninger som Sveits' og Storbritannias avtaleverk. Derfor svarer heller ikke utredningen på hva slags alternativer som måtte finnes, selv om disse selvsagt finnes. Å tre ut av EØS er jo et alternativ, ellers er det tvang, akkurat som at reservasjonsrett er en forutsetning. Målsætningen med NOU-en er å bidra til en opplyst og god debatt om hvordan vi kan sikre norske interesser, og hvordan handlingsrommet innenfor avtalen kan brukes gjennom målrettet arbeid. Jo mer vi alle vet om EØS-avtalen, jo lettere er det å utnytte den til legitime nasjonale interesser og utnytte handlingsrommet innenfor avtalen og handlefriheten utenfor EØS virkeområde.

Rapporten understreker også at Norge i praksis har reservert seg mot nye reguleringer gjennom «passiv reservasjon», det vil si ikke-implementering. Det skaper mindre behov for mottiltak, men gir sammenliknbar effekt. En mulighet er da å utsette implementering av Energipakke 4 eller dele den opp og implementere de deler som kan forenes med norsk energipolitikk og reguleringer. Eventuelle mottiltak fra EU som følge av dette skal i henhold til avtalen skje i den berørte sektor, altså energisektoren.

Avtalen har stått lenger enn de fleste trodde den ville gjøre, og nylig fylte den tretti år. Foreløpig tyder det på at den kan utvikle seg så lenge begge sider ser på den som grunnlag for et pragmatisk partnerskap.

Cbr. Anton Smedsbaug
Utvalgsmedlem i EØS-utredningen
cas@agrifanalyse.no

ANTIFASCISME

Svar til Skurdal

■ Redaktør Mari Skurdal avlegger meg en visitt i Klassekampen (5. juni). Hun er kritisk til antifascismen undertegnede, Audun Lysbakken og Jette Christensen tar til orde for, og mener det er «påfallende hvor lite opptatt de tre skribentene er av det konkrete, politiske arbeidet.»

Selv har jeg primært jobba politisk som fagforeningsmenneske de siste årene, men det har vært i samarbeid med flere politiske partier. Det har handlet om en bred vifte av tiltak mot løsarbeid og mot beman-

«Utfordringen er å se hvordan kampene våre henger sammen»

ningssselskapenes bruk og kast av arbeidskraft, blant annet ved å få kommuner og offentlige innkjøpere til å etterspørre lærlinger, fagarbeidere og faste ansatte framfor lavest mulig pris. Mange kamper har blitt ført med rettssalene som arena, og noen streiker har det også blitt. Nå sist i form av Industri Energis viktige seier over SLB UK, som jeg nylig skrev om her i avisa.

Vi er på ingen måte i mål, men jeg tror arbeidslivet i Norge ville sett ganske annerledes ut om det ikke var for denne faglig-politiske dugnaden. Disse kampene er ikke bare en kamp mot sosial dumping, men for et arbeidsliv der alle skal oppleve frihet, verdighet og likebehandling. Det er viktig i seg selv, men også et botemiddel mot fascis-

men. Akkurat det tror jeg Skurdal og jeg er enige om.

Men samtidig pågår det en annen og mer fundamental kamp på andre arenaer, som handler om selve demokratiets eksistens. Den er «metapolitisk», men ikke lenger bare en idékamp. I vårt avregulerte, gjennomprivatiserte og segregerte naboland Sverige ser vi hvordan den kan arte seg, som når antifascistiske møteplasser, flyktninger, skeive og Palestina-aktivister angripes, eller når Sverigedemokraternas trollfabrikker sprer rasistisk og russisk desinformasjon. Vi ser hvordan partilederen deres nå helt åpent fremmer konspirasjonsteorien om «den store befolkningsutskiftningen», og hvordan hans konservativt og liberale allierte lar det passere. Og vi ser det når folk på venstresida trekkes inn i høyreekstreme tankeunivers, av krefter som er villige til å bruke enhver sak, fra vaksiner til folkemordet på Gaza, til å spre ideer og tankemonstre som baner vei for fascismen.

Et kjempende demokrati innebærer både å utforme konkret politikk som kan skape håp og framtidstro, og å ta kampene sammen med dem som står mest utsatt til. I dag er det skeive, kvinner og migranter som angripes hardest, men også fagbevegelsen er under angrep i mange land. Utfordringen er å se hvordan kampene våre henger sammen, og å lage koalisjoner som tåler en trøkk – kort sagt: å bli antifascister i tide.

Jonas Hals

Rådgiver i LO og forfatter av «Mine kamper»

VINDKRAFT

Rødts ja

■ Sofie Marhaug svarer 30. mai på Bjørgulv Braanens kritikk for å bare si nei til all vindkraft. Naturvernforbundet Hordaland er langt på vei enig med Rødt. Vi mener, som Rødt, at det viktigste vi kan gjøre for å skaffe ny fornybar energi er å økonomisere med energien og ruste opp eksisterende vannkraftverk. I tillegg mener vi at både sol- og vindkraft kan bygges på de tusen tak, og bergvarme og varme-temos-løsninger kan frigjøre mye kraft for å erstatte fossil energi.

Rødt sin politikk virker svært naturvennlig. Men når vi også tar med Rødts holdning til strømpris og strømstøtte, blir inntrykket et helt annet. Rødts forslag om makspris på 35 øre per kilowattime og opprettholdelse av dagens urettferdige strømstøtte, undergraver de gode forslagene om sterk satsing på enøk og strømsparing. Naturvernforbundet Hordaland mener at strømprisen må styres slik at den utløser omfattende investeringer i mikroproduksjon på de tusen tak og isolering av de tusen hus. Da

må strømstøtte/strømgift refunderes slik at folk med lavt forbruk kommer godt ut. Det gjøres best og enklest ved at alle i hver strømregion får beløp utbetalt som sin del av grunnrenta for «overpris» på strømmen. Denne summen vil ikke minke selv om du klarer å redusere strømregninga ved å spare strøm, eller montere bergvarme i kjelleren eller solceller på taket.

Enova må få kraftig økning i midler, og regelverket må snarest gjøres fleksibelt nok til at folk flest, og spesielt folk med dårlig råd i kalde hus, får støtte til å isolere huset og investere i egen strømproduksjon. Rødt ser ut til å prioritere dagens urettferdige strømstøtte, som støtter storforbrukere mest og ikke stimulerer til strømsparing, så lenge de ikke får innført makspris på 35 øre.

Vi oppfordrer Rødt til å være konsekvent for naturvern.

Tom Skauge og Hallvard Birke-land
Naturvernforbundet Hordaland